

Klokkeklemten ved Bymode eller anden verdslig Handel, og at Landsbyvedtægterne for Sønder Jærnløse 1598, Langaa 1607 samt Asfærg og Faarup 1685 taler om at kalde til Stævne med Klokker, medens Vedtægterne for Kværndrup og Ryslinge kun omtaler Klokkeringning ved Ildebrand. Undtagelsesvis kunde en Landsby dog efter Købstadens Eksempel have sin egen Byklokke, saaledes som det endnu er Tilfældet i Nordby paa Samsø, og her ser vi det omvendte Forhold, at Byklokken ringer til Gudstjeneste, fordi Klokken fra den afsidesliggende Kirke ikke ret kan høres i Byen. I den ovennævnte fynske Landsby, Langaa, vilde Fogden fra Rygaard 1649 ringe med Kirkeklokken for at sammenkalde Almuen i Anledning af en Hegnssag, men han blev overfaldet af en Mand i Byen og forhindret deri. En lignende Episode gik for sig i Stenderup 1699, hvor Kapellanen stokkepnyglede en Mand, som Paaskeaften ringede Sognemændene sammen, da de skulde saa Hør for Herskabet.

(Fortsættes.)

OVERSIGT OVER PERSONHISTORISK LITTERATUR I 1930.

MEMOIRER.

Professor i Trondhjem *K. A. Wieth-Knudsen* har udgivet »*Mit videnskabelige Livs Drama eller Universitetets Besættelsesregler og Professor L. V. Birck*« (Reitzel. 112 S.). Bogen er fremkommen som en Protest mod Universitetets Afgørelse ved Besættelsen af et Professorat, idet Forf. følte sig traadt for nær, man kan vel sige forfulgt af de statsvidenskabelige Professorer, specielt Professor Birck. Hvor meget der er rigtigt heri, kan udenforstaaende vanskeligt afgøre paa Grundlag af Forf.s Fremstilling, der vel nok kan betegnes som ensidig. Iøvrigt giver Bogen mere, end Titlen lover, idet den i Virkeligheden er en Selvbiografi. Der fortælles om Barndomshjemmet, Skoleaarene, hans musikalske Interesser o. m. a. for tilsidst at munde ud i det omtalte kraftige Angreb. Bogen er ret let læst, kun de udførlige

Dokumentationer virker noget trættende, men den vidner i høj Grad om, at nogen beskeden Mand er Forf. ikke, tværtimod.

Den tidligere socialdemokratiske Fører *Emil Marott* skildrer i »*Tidsbilleder. Livserindringer*« (Gyldendal. 173 S.), en nydelig og med mange Portrætter og Billeder udstyret Bog, sit Liv fra Barndomstiden i Storehedinge til de bevægede Aar 1919—20, da hans Kamp for at tilbagevinde Flensborg ved Afstemningen bragte ham i den Konflikt, der medførte hans Udtræden af Partiet. Man mærker overalt i Bogen den rutinerede Journalist, baade naar han omtaler Barndoms- og Læreaarene, og naar han skildrer Manddomsaarene indenfor hans Haandværk, i Partiets Tjeneste og i den med flere Aktstykker dokumenterede Kamp for Flensborg. Noget Kildeskrift til Socialdemokratiets Historie er Bogen ikke, naar da undtages Afsnittet om Flensborg og Partiets Holdning i denne Sag, men det har neppe heller været tilsigtet. — Den gamle Redaktør af »*Politiken*« *Henrik Cabling* har udgivet anden Del af sine Erindringer under Titlen »*Journalistliv*«. Ligesom første Bind »*Efter Redaktionens Slutning*« er dette Bind skrevet i hans muntre, letløbende Stil, der gør Læsningen til en ublandet Fornøjelse. I en Mængde brogede Billeder fortæller han om politiske Begivenheder, hjemme og ude, som han i sin Virksomhed er kommen paa nært Hold, og om den store Mængde betydelige Personer, han er kommen i Berøring med. Billederne er godt trufne, og der er i Bogen et ikke helt ringe Stof, der har Betydning udover det i de fleste Memoirer indeholdte ofte ret ligegyldige, der er glemt kort efter, at det er læst.

Ligesom første Del, »*Svundne Dage*«, bærer *Axel Henriques'* »*Glade Aar*« (Gyldendal. 260 S.) Undertitlen »*Kaleidoskopiske Minder fra et langt Liv*«, og det kaleidoskopiske Præg fremgaar allerede af Inddelingen i ikke mindre end 36 større eller mindre Afsnit, ret uafhængige af hinanden, kun knyttede sammen ved Mindets Traad. Der er selvstændige Afsnit om Mænd som N. I. Berendsen, Anton Melbye, Bjørnstjerne Bjørnson, Henrik Ibsen, I. P. Jacobsen, Holger Drachmann, Edvard Brandes, Erik Skram og Sophus Schandorph. Særlig indgaaende Karakteriseringer indlader Forf. sig ikke paa, men den fornøjelige, letløbende Fortælling af de gamle Minder fra de glade Aar, ofte i rent anekdotisk Form, giver mange gode Bidrag ikke blot til Belysning af de nævnte Personer og mange andre, Forf. gennem sine forskelligartede Virksomheder er kommen i Berøring med. Selv om Sandhederne, han fremsætter, kan være ret bedske, er Formen elskværdig og spøjende.

Olfert Jespersen, Oplevelser. (Forf.s Forlag. 163 S.). Komponisten Carl Nielsen indleder den smukke Bog med et Forord, hvori han karakteriserer den »frisk som en Kilde« og »sandfærdig som rustfri Staal«, Ord, som Læseren, efter at have lagt Bogen til Side, fuldt ud kan samstemme i. Nogen egentlig Selvbiografi er Bogen ikke, men dette lover Titlen jo heller ikke. Skildringen af Barndomshjemmet i Nyboder og af Forældrene er smuk og pietetsfuld. Adskillige af Bogens Afsnit er helligede Personer, som Forf. i sit Liv har truffet og arbejdet sammen med, Visedigteren W. Rantzau, Holger Drachmann og Edith, Frederik Jensen, Henriques og Melbye, Hermann Petersen, Johannes Dam og de to Direktører for Zoologisk Have, Julius Schiøtt og Valdemar Dreyer. Skildringen af disse Personer er gennemgaaende god og Billederne veltrufne. Bogen rummer mange Anekdoter, og ind i Teksten er der spredt talrige Viser, hvortil Forf. i sin Tid har sat Musik. Bogen er udstyret med Tegninger af Gerda Ploug Sarp.

I »*Nogle Træk af mit Liv og af dansk Teaters Historie*« (Gyldendal. 440 S.) har Professor *Einar Christiansen* taget Anledning af sit fyldte 70 Aar til at se tilbage over et virksomt og begivenhedsrigt Liv, et Liv, der ogsaa har haft Betydning for dansk Teatervirksomhed. Han fortæller i et godt og naturligt Sprog om Barndommen i København, om Aarene i Metropolitanskolen og Studenteraarene, der afsluttedes med teologisk Embedseksamen. Videre om den tidlige litterære Debut, om Rejser og Skolevirksomhed og om Gerningen som Redaktør af »*Illustreret Tidende*«. Det fyldigste Afsnit og det, som læses med størst Interesse, er Fremstillingen af hans Virksomhed som Direktør for det kgl. Teater i Aarene 1899—1909. Dette hæver sig langt over, hvad der i de senere Aar er fremkommet i de talrige Memoirer af Skuespillere, der ogsaa, men med afgjort mindre Held, har søgt at give Bidrag til Teaterhistorien, men rigtignok i højere Grad med deres egen kære Person som Centrum. *Einar C.s* Fremstilling giver betydelige Bidrag til Karakteristiker af *Emil Poulsen*, *Karl Mantzius*, *Will. Bloch* og *Sven Lange*. Ogsaa Folketeaterperioden og sin litterære Virksomhed behandler Forf., hvis gode Kultur overalt behersker Bogen. — Et andet Bidrag til det kgl. Teaters Historie har *Fru Anna Bloch* givet i »*Fra en anden Tid. Erindringer*«. (Gyldendal. 187 S.). Det er en usædvanligt fint fortalt Bog, en Bog, der kønt og smukt fortæller om Barndomshjemmet i Horsens, om den purunge Piges Længsel efter Scenen, om hendes Liv paa denne og om Mødet med mange af hendes Tids kendte Personer. Hun fortæller meget smukt

om det fremadskridende Bekendtskab med Sceneinstruktør Will. Bloch, som den unge Pige fra først af nærede stor Frygt for, og om hendes Indførelse i hans særprægede Familie. Bogen slutter ved Ægteskabets Indgaaelse, men Forf. maa jo have meget mere at berette, og det maa haabes, at en Fortsættelse af den smukke Bog maa følge. — Endnu en Memoirebog fra et Teatermenneske foreligger i *Elith Reumerts »Fra Livet og Theatret. I. Barndom og Ungdom«*. (Hagerup. 224 S.). Den 75-aarige Skuespiller fortæller her om sit Liv fra sin Fødsel 1855 til 1890, fortæller med sprudlende Liv, der ikke lader Læseren ane Forf.s høje Alder, om Barndommen, om Skoleaarene i Melchiors Skole og senere i Metropolitanaskolen, — begge Skolers Lærere er ret udførligt karakteriserede, — om Lysten til Scenen, der voksede og voksede, indtil det lykkedes ham at bryde Faderens Modstand, saa at han kom til at optræde paa det kgl. Teater. Saavel herfra som fra Perioden 1882—90, da han virkede ved Folketeatret, rummer Bogen talrige, men neppe altid helt retfærdige Karakteriseringer. Den Objektivitet, som Forf. selv fremhæver som en Memoireforfatters Pligt, formaar han ikke at iagttage. Bogen rummer adskillige Angreb, der neppe altid er lige berettigede. Emil Poulsen og Kammerherre Fallesen faar saaledes en ret haard Medfart.

C. H. Rørdam, *»Mine Referatdage hos Kong Christian IX«*. (Hagerup. 232 S.). Det er sjette Del af *»Svundne Dage«*, der her foreligger, og den slutter sig nær til de tidligere udkomne fem Dele. Det er Optegnelser fra Tiden mellem Forf.s Tiltrædelse 1899 som Intendant hos Kongen og til dennes Død i 1906. Ligesom i de tidligere udgivne Bind burde en omhyggelig Beskæring have fundet Sted. Meget af Indholdet er saare ubetydeligt, og Forfs. Karakteriseringer af de forskellige Personligheder, han har truffet, meget tynde. Derimod giver Bogen et smukt Billede af Forholdet mellem den gamle Konge og hans elskelige Døtre.

Fru *Thyra Jensen* har i *»Fra gamle Præstegaarde«* (Hagerup. 256 S.) skrevet sine Livserindringer. I en Efterskrift siger hun, at som gamle Koner elsker at sy Kludetæpper og finder frem hengemte, brogede Rester og føjer dem sammen, saaledes har hun ogsaa grebet i Folkekirkens Kludebunke og søgt at samle de smaa Stumper og Stykker, der har Værdi for hende. Billedet er ikke ilde valgt, thi det Tæppe, der er kommet frem gennem hendes Bog, er rigt og afvekslende, det har mange og smukke Farver, og det virker lunt og hyggeligt. Hun fortæller om Lærershjemmet i Yding, om den første Præstegaard, hun lærte at kende, i Østbirk, og senere om de Præstegaarde, i hvilke hun selv

fandt sit Hjem, Raabjerg og Skallerup. Bogen giver mange Bidrag til Belysning af aandeligt Liv i de Egne, Forf. har levet i, og Læseren stifter Bekendtskab med en Mængde Mennesker, hun har truffet. Bogen er forsynet med et Navneregister, men der burde ogsaa have været en Indholdsfortegnelse over de mange Afsnit, som Bogen er inddelt i. — — *C. Asschenfeldt-Hansen*, den kendte Missionspræst, har under Titlen »*Naade over Naade. Et Taknemmelighedens Tilbageblik over mange Naadeaar*« (Lohse. 155 S.) fortalt om sit Liv fra Barndomsaarene i Bov, hvor han fødtes 1856, fortsættende gennem Skoletiden i Viborg, Studenteraarene og endelig Livet som Præst i Folkekirken. Allerede i Studenteraarene blev han religiøst vakt, og som Præst blev han en af Førerne for Indre Mission i Danmark, kom i nært Forhold til Vilh. Beck, om hvem Bogen rummer en Del af Interesse. Den er et godt Bidrag til Indre Missions Historie. — — *R. W. Winkel*, »*Banede Veje. Minder fra et langt Liv*«. (Lohse. 330 S.). Forf., der er født 1852 og tog polyteknisk Embedseksamen 1870, fortæller paa de første halvthundrede Sider om Barndomsaarene og Skoletiden og endelig i et meget interessant Afsnit om Virksomheden i Vejevæsenets Tjeneste, i hvilken han blev Amtsvejdinspektør i Københavns Amt. Dette Embede beklædte han fra 1886 til 1922, altsaa netop i den Tid, da de danske Landeveje ved Automobiltrafikens stærke Vækst genoplevede en Renaissanceperiode, der sikkert langtfra er afsluttet endnu. Endelig fortæller han udførligt om sin Deltagelse i kirkeligt Arbejde, hvor han blev en af Indre Missions fremtrædende Arbejdere, og om en Rejse til Østen, hvor han besøgte Missionsstationerne, før endelig at slutte med et Afsnit »Vort eget Hjem«. Bogen bringer adskilligt af Interesse, ikke mindst for Vejevæsenets Vedkommende, og bringer et smukt Vidnesbyrd om sin Forf.s ranke og mandige Personlighed.

SAMLINGER AF BIOGRAFIER.

»*Smaa Biografier af Studenterne fra 1880*. Udgivet i Anledning af 50-Aars Jubilæet«. Det er blevet en fast Regel, at hvert Aar bringer et Jubilæumsskrift for 25 Aars Studenterjubilæarerne, men den Tid maa vel komme, da dette hører op af den ganske naturlige Grund, at Jubilæarernes Tal vokser Biografen over Hovedet. Derimod er det ret ualmindeligt, at der udgives Festskrifter om 40 og 50 Aars Jubilæarerne. Fhv. Afdelingschef i Ministeriet for offentlige Arbejder *V. E. Munck* har i Anledning af sit 50 Aars Jubilæum udgivet den foreliggende lille Bog, der paa 32 Sider bringer kortfattede Oplysninger om de i 1880 dimitterede 188

Studenter og indledet Bogen med nogle statistiske Oplysninger om Dimittendernes Fordeling fra Skolerne samt i Erhverv. Det er et lille fordringsløst, men solidt og grundigt Arbejde i al sin Knaphed. — — »*Studenterne MCMV. Personalhistoriske Oplysninger samlede af Arild Falk-Jensen.* (Berlingske Bogtrykkeri. 251 S.). Denne aarlige Publikation bør fremhæves fremfor saa mange af de tidligere udkomne af samme Art, idet den bærer Vidnesbyrd om sin Udgivers stærkt udviklede personhistoriske Sans, baade m. H. t. Systematisering og Nøjagtighed. De biograferede anføres med Kaldenavn, men under dette er det fulde Navn angivet, og ved hver Biografi er givet Henvisninger til trykte Værker, saafremt den paagældende er optaget i saadanne. Der er et udførligt Register. —

Oscar Geismar, »Kirkemænd og Digtene«. (Aschehoug. 126 S.). Bogens første Del omhandler Adam Oehlenschläger, H. C. Andersen, Rousseau og Grundtvig (i een Afhandling), Henrik Ibsen, Knut Hamsun, Sven Lange og Jørgen Bukdahl. Det er Digtene. Kirkemændene er: Vilh. Beck, Oluf Olesen, Olfert Ricard, Edvard Lehmann, Chr. Ludwigs, Chr. Welding og Holger Begtrup, der lige saa lidt som Edvard Lehmann kan betegnes som Kirkemænd. Bogen slutter med et Afsnit, der er Bogens største, om »De præstegaardsfødte«, hvori Forf. omtaler en Del Præstesønner. Adskillige af Afhandlingerne er Nekrologer. Forf. er jo i Forvejen kendt som en god Skribent, og dette Ry befæster han i denne Bog, der rummer adskillige rammende Karakteristiker. Nekrologen over Ricard er vel nok det bedste i Bogen. —

Henri Nathansen, »Portrætstudier«. (Nyt Nordisk. 231 S.). N. behandler i Bogen følgende Personer fra Litteraturens, Journalistikens og Scenens Kredse: Henrik Ibsen, Vilhelm Andersen, Henrik Pontoppidan, Harald Kidde, Knud Hjortø, Henrik Cavling, Olaf Poulsen og Peter Fjelstrup, altsaa et ret broget Portrætgalleri. Portrætterne er ikke af saa indgaaende Art, som det Forf. gav i sin store Skildring af Georg Brandes. De er mere hastige i deres Rids, langtfra saa facetterede, men i flere Tilfælde lige saa vellignende. Ofte er de byggede paa personlige Erindringer og Breve, saaledes Harald Kidde og Olaf Poulsen; den sidste Portræt er særdeles levende, Vilhelm Andersens mindre.

I »Aarbøger udgivne af Historisk Samfund for Aarhus Stift« har Vilh. Marstrand skrevet en Artikel »*Horsens Kirker og Præster 1532—1700*«, hvori han giver gode Bidrag til Byens Gejstligheds Historie og navnlig til Spørgsmaalet om den noget omstridte Peder Borgsmed og om Eksistensen af en Vor Frue Kirke i Horsens. Afhandlingen, der vidner fordelagtigt om dybtgaaende

Undersøgelser, har vistnok bragt fuld Klarhed over Horsens Kirkeforhold og deres Præster i det omhandlede Tidsrum.

A. *Fibiger*, »*Guds Vandringmænd*«. (Lohse. 221 S.). Undertitlen »Rids og Profiler af nogle Arbejdere i Guds Rige« angiver, at fyldige Karakteristiker og Biografier af de i Bogen omhandlede Personer maa man ikke vente sig. Da Bogen er delt i 31 Smaastykker, hvert omhandlende sin Person, kan man allerede heraf forstaa, hvor kortfattet Behandlingen maa være. Det største og betydeligste Bidrag omhandler naturligvis Vilh. Beck, men ogsaa de øvrige Rids og Profiler giver i deres Knaphed gode Oplysninger. Forf. har kendt alle de biograferede personligt, og han belyser dem ved mange selvoplevede Træk, skildrede i et livfuldt Sprog. Det vil føre for vidt her at nævne alle de omtalte Personer, og kun nogle enkelte skal derfor anføres: Stiftsprovst V. Zeuthen, Sognepræsterne Carl Moe, Chr. Sørensen, Jul. Winding, Olfert Ricard, H. P. Møllerup, Biskop Skat Rørdam, Lensgreve Holstein-Holsteinborg, Biskop C. Wegener, Gaardmissionær R. B. Clausen, Statsraad Thor Lange og Overkammerherre O. Oxholm.

Som sædvanlig bringer Amtsaarbøgerne nogle Bidrag til Degne- og Lærerhistorie. Saaledes meddeler *Ejnar Poulsen* i »*Hardsyssels Aarbog*« en større Afhandling »*Hardsyssels Degnehistorie*«, der synes at være ret udtømmende. Det er dog ikke blot Degnene, Afhandlingen beskæftiger sig med, men Skoleholdere, Lærere og Lærerinder lige op til 1930 er medtagne. For adskilliges Vedkommende synes Oplysningerne dog at have kunnet være noget fyldigere. Vielsesaar mangler ret ofte, og Stedet for Ægteskabers Indgaaelse endnu oftere. Modres Navne er overhovedet ikke medtagne. — — I »*Aarbøger udgivne af Historisk Samfund for Aarhus Stift*« afslutter *Edv. Egeberg* sin Artikelserie »*Linæa Sogn i gamle Dage*« med et Afsnit om Degne og Skoleholdere og giver heri mange gode Bidrag til Belysning af disses Livsforhold, navnlig i ældre Tid, bl. a. ved en Indberetning fra 1772 om Linæa Degns Indtægter. Rækken føres tilbage til 1647, og i Tiden fra dette Aar til 1785 var der kun tre Degne i Sognet. Oplysningerne er byggede paa grundige Arkivstudier. — — I »*Fra Himmerland og Kjær Herred*« meddeler *A. C. Ertbøll-Nielsen* en Liste over »*Skolelærerne i Aalborg Amt 1862*«, idet han har suppleret og omordnet den ret mangelfulde Liste.

Lektor *Hakon Müller* har i »*Fra Frederiksborg Amt*« skrevet en stor Afhandling (168 S.) om de »*Stænderdeputerede fra Frederiksborg Amt 1834—1848*«. Afhandlingen omfatter 12 Biografier, af hvilke den af Borgmester J. A. Stenfeldt er langt den stør-

ste, ca. 95 S., medens de øvrige biograferede nøjes med fra et Par og op til en halv Snes Sider hver. Dette tilsyneladende Misforhold fremkommer ved, at Forf. under Stenfeldt giver en indgaaende Oversigt over de forskellige Stændermøder og de paa disse drøftede Sager. Biografierne er iøvrigt godt udarbejdede og livligt skrevne.

Aage Heinberg, »*Danske Erhvervsmand. Generationen efter Tietgen*«. (Nyt Nordisk. 256 S.). Paa det nævnte Sideantal behandler Forf. ikke mindre end fyrretyve danske Erhvervsmand fra Tiden omkring Aarhundredskiftet og de to nærmeste Tiaar efter dette. Alle de biograferede, Bankmænd, Handels- og Industrimænd, er afgaaede ved Døden, og det er saaledes kun afsluttede Livsværker, som Forf. har beskæftiget sig med. Naturligvis har der kun kunnet være Tale om ret kortfattede Biografier, men ikke faa af dem er virkelig gode Skildringer af Manden og hans Virke. Man kunde for adskillige af de mere kortfattede Biografiers Vedkommende have ønsket, at Forf. havde begrænset Antallet for at fordybe sig mere i den enkelte. Forf. har aabenbart gode Anlæg for biografisk Arbejde. Bogen giver alt i alt et godt Tværnsnit gennem den paagældende Periodes Erhvervshistorie.

Aage Chr. Jørgensen, »*Aktieselskabet Rasm. Holbeck & Søn, Odense 1830 — 27. Oktober — 1930*«. (Ikke i Bogh. 22 S.). Det er Fremstillingen af et hundredaarigt Provinsfirmas Historie, grundlagt 1830 af en Skipper, der tog Borgerskab som Købmand og handlede med de Varer, som han hjemførte med sit eget Fartøj. Paa et Par Sider gør Forf. Rede for Handelslivet i Odense o. 1830 og gaar derefter over til at skildre det gamle Firmas Historie i Biografier af de skiftende Indehavere. Fordringsløst, men pænt gjort.

Olaf Fønss, »*Danske Skuespillerinder. Erindringer og Interviews*«. (Nutids Forlag. 125 S.). Forf. har i Bogen samlet ni Interviews, der tidligere i noget forkortet Skikkelse har været offentliggjort i »Politiken«s Magasin. Interviewene er optaget med Skuespillerinderne Gerda Madsen, Oda Nielsen, Eva Heramb, Agis Winding, Anna Larssen, Mathilde Nielsen, Anna Bloch, Clara Pontoppidan og Asta Nielsen, og de indledes med nogle Erindringer om de paagældende, ofte karakteriserende den paagældende godt og ofte visende en god Forstaaelse af dem som Kunstnere og som Mennesker. Skildringerne er let og livligt fortalte, ingenlunde blottede for Salt, men ogsaa lysende af varm Sympathi for de tidligere Scenekammerater.

»*Sønderjydske Kvinder under Fremmedherredømmet*«. I. Ud-givet af *Hanna Jensen, Christiane Lund og Bothilde Skjold*.

(Haase & Søn. 208 S.). Bogen indeholder 19 Skildringer af sønderjydske Kvinder, der alle har ydet deres store og betydningsfulde Indsats i Kampen for Bevarelsen af det danske Sprog under Fremmedvældet, og desuden et kort Afsnit om Den nordslesvigske Kvindeforening. Det er rigtigt, at Mindet om disse stille, stærke Kvinder bevares i taknemlig Erindring om den Gerning, de øvede for Danmarks Sag, mere i det skjulte end Mandens Gerning, men derfor ikke mindre betydningsfuld. Man kunde have ønsket de enkelte Skildringer mere udførlige, end Tilfældet er blevet, — en enkelt er kun paa to Sider, — men de er skrevne af Personer, der alle har staaet de skildrede Kvinder nær, og har derved en betydeligere indre Værdi, end om de havde været skrevne af fremmede. Det er en god Bog om det genvundne Lands Trængselstid.

»Grundtvigske Hjem i det 19. Aarhundrede. En Samling Livsbilleder«. Udgiven af *Holger Begtrup*. II. (Gad. 184 S.). Begtrup har i det foreliggende Bind fortsat den i 1929 udgivne Samling med en ny, der ligesom den foregaaende slutter sig nær til de af afdøde Dr. Barfod udgivne Samlinger. Den nye Samling indeholder en biografisk Skildring af Politikeren Chr. Bergs Hustru, forfattet af Udgiveren selv. Frk. Rigmor Rørdam har skrevet om sine Forældre, Holger Fr. Rørdam og Hustru, og Else Nygaard om Valgmenighedspræsten Rasmus Pedersen i Vejstrup. Desuden indeholder Bogen Skildringer af Friskolelærer Emanuel Pedersen, Gaardejer Hans Frandsen og Hustru i Gudum m. fl. Bogen er en smuk Forøgelse af den allerede foreliggende store Samling Skildringer af grundtvigske Hjem, og den yder et godt Bidrag til den grundtvigske Menigheds Historie, som den har forment sig over hele Landet.

BIOGRAFIER AF ENKELTE PERSONER.

Gunner Engberg, »Løft dit Hoved. En Bjørnson-Bog«. (De unges Forlag. 216 S.). Bogen begynder med at fortælle om Bjørnsons Rejse til Paris, hvor Døden indhentede ham 1910, og om den storslaaede Hyldest, der paa Vejen hjem til Norge vistes hans Lig. Iøvrigt fortæller Forf. om Bjørnsons Liv i Kapitler som: Barndomsindtryk, som blev til Verdenslitteratur, Ungdomslængsler, Venskab i Bjørnsons Liv og Digting, Livets Gerning, Mand og Kvinde, Fædrelandet, Samfundsopgaverne og endelig en Efterskrift. Bogen er fortalt for den Ungdom, som dens Forf. altid har staaet nær, og han naar gennem sin Skildring til at give denne Ungdom et godt Billede af den store norske Digter og faar peget paa, hvor frugtbare de tidlige Ungdomsaars Indtryk kan

være, og hvor kostelige Værdier for Livet Bjørnsons Digtning kan give de unge. — — *H. P. E. Hansen*, »*Johannes V. Jensen og hans Tid*«. (Hagerup. 136 S.). Forf. betegner sin Bog som en Indledning til et Forsøg paa gennem en Klarlægning af nogle Retningslinier indenfor moderne dansk Litteratur at naa til en Erkendelse af, i hvilke Linier dansk Aandsliv søger sin Fornylse, og han stiller i Forordet i Udsigt at ville behandle en Række andre danske Digtere som Henrik Pontoppidan, Henri Nathansen, Knud Hjortø, Jakob Knudsen, Harald Kidde o. fl. Dette kommer da ogsaa frem i det foreliggende Arbejde om Johs. V. Jensen, hvori han giver et rigt nuanceret Billede af denne særprægede Forfatter. Bogen er forsynet med Litteratur- og Navnefortegnelse. — — *A. C. Andersen*, »*Henrik Ibsen. En Vurdering*«. (Victor Dethlefsen, Vejle. 112 S.). Den lille Bog, der ifølge Forordet er skrevet af en Læser fra Firserne og Halvfemserne, da hvert nyt Værk fra Ibsens Haand var en Begivenhed, er ikke nogen egentlig Biografi af den store Nordmand, men et Forsøg paa en Omvurdering af ham hos de Læsere, der i Ungdommens Dage var hans begejstrede Tilhængere, samt en Hjælp for Nutidens Ungdom under dens Fordybelse i Ibsen. »Den kritiske Vurdering«, som Forf. ønsker at give, udgør den største Del af Bogen, og ved Vurderingen kommer Forf. til det Resultat, at Ibsen mere og mere blev Forretningsmand i sin Digtning. Forf. kan neppe siges at have magtet sin Opgave, men Fremstillingen læses med Interesse. — — *Gustav Hetsch*, »*H. C. Andersen og Musikken*«. (Hagerup. 192 S.). I seks Afsnit, Sangeren Hans Christian Andersen. — Operaer, Syngestykker, Vaudeviller. — Venner og Bekendte blandt Musikere. — Jenny Lind. — Musik-Indtryk, og endelig: Hvad Andersen har inspireret Musikere til, gør Forf. Rede dels for Digterens opladte Sind for Musikken, dels for hvad Musikken skylder Digteren. Til Udarbejdelsen har Forf. benyttet et stort Brevstof og desuden baade trykt og utrykt Materiale, saaledes nogle af Censurerne over H. C. A.s indsendte Arbejder til det kgl. Teater, nu i Rigsarkivet. Det sidste Afsnit, »Hvad A. har inspireret Musikerne til«, er en Slags Bibliografi, i ren Fortælleform, over de af A.s Værker, der er sat Musik til. Bogen er et værdifuldt Bidrag til Musikhistorien, og den vidner smukt om sin Forf.s store Flid og Viden. — — *Kjeld Galster*, »*Carsten Hauchs Barndom og Ungdom*«. (Harald Jørgensens Bogtrykkeri, Kolding. 227 S.). Hauch er en af de faa danske Digtere, om hvem der ikke hidtil har foreligget nogen Monografi. Det er da et Savn, der afhjælpes ved den her foreliggende Bog, og Opgaven er løst paa en saadan Maade, at man maa ønske,

at Forf. maa faa Held og Lykke til at fortsætte sit Arbejde og skænke os en lige saa god og fyldestgørende Bog om Hauchs Manddom og Alderdom. Arbejdet er opbygget paa samtidige Breve, der næsten alle er utrykte og findes i det kgl. Bibliotek, paa Ansøgninger i Rigsarkivet, paa Hauchs Produktion og endelig paa hans egne Erindringer. Det Billede, Forf. har faaet frem af Hauch, er af stor Værdi for Bedømmelsen af denne af Litteraturhistorikerne hidtil i nogen Grad tilsidesatte Digter. — — *K. P. Plesner*, »*Jens Schelderup Sneedorff. En litterærhistorisk Monografi*«. (Levin & Munksgaard. 280 S.). Forf. har i sin Bog skildret en af Oplysningstidens mest typiske Mænd og gjort det paa en saadan Maade, at læge Læsere, til Trods for hele det videnskabelige Snit, der nødvendigvis maa præge en for Erhvervelsen af Doktorgraden skrevet Afhandling, kan læse den med stort Udbytte. Det er ikke blot Sneedorffs »Værk i dets danske og almen-europæiske Sammenhæng«, som Forf. har søgt at skildre, men han har ogsaa søgt at give en saa udførlig Biografi af ham som vel muligt. Paa det sidste Punkt har Forf. beklageligvis kun haft meget faa utrykte Kilder at øse af, idet saadanne ikke er bevarede. Bogen er et værdifuldt Bidrag til Oplysningstidens Historie. Den er forsynet med et omfattende Notestof, en Bibliografi og et udtømmende Register. — — *Gertrud Rung*, »*Georg Brandes i Samvær og Breve*«. (Gyldendal. 234 S.). Fru Rung stod Georg Brandes nær gennem de sidste Snes Aar af hans Liv, færdedes med ham paa Rejser og kom meget i hans Hjem. Det er Indtrykkene af B. gennem disse Aar. Forf. her lægger frem, mangfoldige Citater af Breve, Oplysninger om hans Arbejder og Arbejdsmetode, om hans i de senere Aar mere og mere afsøndrede Levevis og hans voksende Menneskefjendskab. Der er noget brudstykkeagtigt over hele Bogen, men den kan ikke undervurderes som et betydeligt Førstehaandsbidrag til Belysning af B. i hans senere Aar. Den er forsynet med et ikke ringe Billedmateriale, særlig Amatørbilleder fra Rejserne. — — *Viggo Madssen*, »*Andreas Dolleris. Et Liv i Arbejde*«. (Fyns Boghandel, Odense. 164 S.). I Anledning af 80 Aarsdagen for hans Fødsel har Forf. udgivet denne Mindebog om sin afdøde Principal, Boghandleren, Digteren, Personhistorikeren og Lokalpatrioten Andreas Dolleris. Til Udarbejdelsen har han benyttet efterladte Dagbogoptegnelser, Breve og personlige Meddelelser. D. var født i et fattigt Skomagerhjem i Skyum i Thy, men flyttede, da han var to Aar gammel, til Skjoldborg, hvor han kom i Skole og blev Hyrdedreng. Efter Konfirmationen kom han i Boghandlerlære i Nykøbing paa Mors, kom senere paa Galtrup Højskole og blev

1873 Boghandlermedhjælper i København. Allerede her begyndte han at skrive, bl. a. Dagbladsartikler, 1876 til Morsø Avis »Om Sognebiblioteker«, og udarbejdede »Meddelelser om F. H. Eibes Boghandel«, der ikke blev trykt. 1883 etablerede han sig i Vejle, men vedblev sin litterære Gerning, udgav en Del Digtsamlinger, der vel ikke var betydelige, men vidner om et aabent Sind for Natur og Mennesker, og flere personhistoriske Arbejder, af hvilke Bogen om Danmarks Boghandlere er det bedste. Viggo Madsens Skildring giver et kønt og sympatisk Billede af Dolleris. — — Fru *Gyrithe Lemche* har i »*Personalhistorisk Tidsskrift*« offentliggjort en Række værdifulde »*Breve fra Christian Winther til Alvilde Müffelmann*«. I Indledningen imødegaaer Fruen den Opfattelse, at der skulde have bestaaet gensidige Følelser mellem Digteren og hans Elev og dokumenterer dette ved Brevene. — — I *Lolland-Falsters historiske Samfunds Aarbog*« skriver *Olaf Carlsen* om »*Digteren Jens Hansen Smidth i hans Breve til Johan Bülow*«. Smidth, der døde 1847 som Sognepræst til Aastrup paa Falster og 1816 havde faaet Professortitlen, var en meget produktiv Forfatter, der skrev lyriske Digte, Romaner, Dramaer og udgav Prædikener og Andagtsbøger. Hans Navn er længst forglemt. Carlsens Afhandling gør Rede for den Støtte, som Bülow ydede ham gennem mange Aar i Troen paa hans Geni. — — I »*Skivebogen*« har *Niels P. Bjerregaard* skrevet en køn og varmtfølt Mindeartikel om »Historisk Samfunds for Skive og Omegn«s trofaste Støtte og Redaktør indtil 1927 *Jeppe Aakjær*. I Artiklen gøres Rede for Aakjærs Bidrag til Aarbogen. De udgør ikke mindre end 78.

Helga Stemann, »*F. Meldahl og hans Venner*«, IV. (Hagerup. 275 S.). Det er fjerde Bind, der nu foreligger af dette betydningsfulde Samlerværk, og endnu et femte og afsluttende Bind stilles i Udsigt. Fjerde Bind begynder med Tiden omkr. 1874, og det bygger, ligesom de foregaaende, for en stor Del paa M.s egne Optegnelser og Brevsamlinger samt paa en Række Erindringer af M.s Hustru. Med særlig Interesse læses Afsnittene om M.s Virksomhed som Borgerrepræsentant i det lange Tidsrum 1866—92 og i Havneraadet 1883—96. Disse Afsnit er gode Bidrag til Københavns Udviklingshistorie i de betydningsfulde Aar, da Byen sprængte de snævre Rammer, da Voldene faldt, og Byen fra at være en Smaaastad med stærke Skridt udviklede sig henimod at blive en Storby. Der er desuden gode Bidrag til Belysning af Johanne Louise Heiberg, Tietgen o. fl. betydende af Tidens Personligheder. — — *Georg Nygaard*, »*Maleren Martinus Rørbyes Rejsedagbog 1830*«. (Haase. 133 S.). Bogen er udgivet af Kunst-

foreningen i København og udsendt til dennes Medlemmer. Manuskriptet findes i det kgl. Bibliotek, og det omhandler en Rejse, som Rørbye foretog i Jylland og Norge. Udgiveren har forsynet Bogen med en Indledning, der giver biografiske Oplysninger om R., og Bogen er illustreret med Gengivelser af en Mængde Tegninger af R., væsentligst stammene fra den Skitsebog, R. havde med paa sin Rejse og flittigt benyttede. — — *Anders Uhrskov*, »*Kristian Kongstad*«. (Gyldendal. 77 S.). Uhrskov giver i den lille Bog et Billede af Kongstads Personlighed og af hans Virksomhed som Forfatter og Kunstner. Særlig værdifuld er en Fortegnelse over Kongstads Tryk. I selve Bedømmelsen af K. træder Beundreren maaske noget for ukritisk frem. Bogen er rigt illustreret. — — *Th. Oppermann*, »*Thorvaldsen i Rom og i København. 1819—1841*«. (Gad. 178 S.). Det er 3. og afsluttende Bind af Forf.s i 1924 paabegyndte Værk. Forf. gør her Rede for T.s Arbejde med Statuerne i Frue Kirke, for Pavementet og andre Arbejder, for T.s Forhold til Elever og Medarbejdere, Forberedelserne til Museet, for T. som Samler, for hans Opbrud fra Rom og endelig for de sidste Aar i Hjemlandet. Det er en flittig og omsorgsfuld Videnskabsmands Værk, præget af stor Omhu og kritisk Vurdering af Stoffet. Bindet slutter sig nøje til de to foregaaende, og O.s Værk er, som det her foreligger afsluttet, den bedste Skildring, der endnu er forelagt Læseverdenen, af den store Kunstner. — — Minder om *Niels W. Gade*. »*Kendte Mænds og Kvinders Erindringer*«. (J. H. Schultz. 188 S.). Det er Musikhistorikeren William Behrend, der paa Foreningen »Niels W. Gades Minde«s Vegne har samlet og redigeret disse personlige Erindringer, indsamlet hos 38 Mænd og Kvinder, der har kendt Gade og staaet ham mere eller mindre nær. Alle rummer de den dybeste Beundring for G. som Menneske og Kunstner, og den store Medarbejderstab borger for en alsidig Belysning, selv om Billedet vel netop herved bliver noget for uroligt og flimrende, end det formentlig vilde være blevet, om en enkelt, kyndig Historiker havde givet det. Blandt Bidragyderne skal blot nævnes nogle enkelte: Alfred Tofft, Felix, Axel og Dagmar Gade, Nina Grieg, Angul Hammerich, S. A. E. Hagen, Vilh. Rosenberg, Anton Svendsen o. s. fr. Det er en meget smuk lille Bog, Gades Minde fuldt ud værdig. — — *Gustav Hetsch*, »*Breve fra Peter Heise*«. (Gyldendal. 198 S.). Bogen er udgivet i Anledning af Hundredeaaret for Heises Fødsel. Den indledes med et kortfattet Forord af Udgiveren, der ogsaa har udarbejdet det store og værdifulde Notestof. En Del af Brevene har tidligere været trykt, men Hovedmængden forelægges her for første Gang Offentligheden. Man faar gennem Brevene et godt Indtryk af Menne-

sket og Komponisten Heise, der i dem viser sig at være en udmærket Brevskriver. Brevene viser, som Udg. siger, Heise som »en sjældent sympatetisk, fængslende, fin og klog særpræget Personlighed«. Bogen slutter sig nær til den i 1926 af samme Udg. udsendte Bog om Heise.

I »*Personalthistorisk Tidsskrift*« har Bibliotekar, Dr. Joh. D. Landmark i Trondhjem skildret Victor Ronanders mærkelige Skæbne. Ronander var f. 1847, blev Musiker og berejste i mange Aar de nordiske Riger med et lille Selskab, indtil han paa en af sine Tourneur kom til Trondhjem. Her slog hans fra Barndoms-tiden nærede antikvariske og boglige Interesser igennem, og han døde 1929 som Bibliotekar ved Videnskabselskabets Bibliotek.

»*J. J. A. Worsaae. Breve 1840—1885*«. (Hagerup. 75 S.). Ingeniør Ad. Clément har her samlet 43 Breve fra Worsaae, for den største Dels Vedkommende fundet spredt i det kgl. Biblioteks Brevsamlinger. Brevene er ordnede kronologisk. De er ofte ret ubetydelige, og adskilligt kunde uden Skade været skaaret bort, men i det store og hele er Brevsamlingen et godt Bidrag til Bedømmelsen af W. Et Brev, som det W. i April 1852 skrev til Forchhammer, omhandler Bønderhuse, de nordiske Stednavne og Personnavne i Normandiet, og rundt om i andre Breve omtales ogsaa arkæologiske Iagttagelser.

Franz v. Jessen, »En slesvigsk Statsmand«. Dansk Udenrigspolitik i Tiden 1680—1703. I. (Reitzel. 421 S. 1 Kort). Bogen er første Del af et planlagt tre Bindes Værk om Præsident for Kancelliet i Gottorp Thomas Balthazar Jessen, 1648—1731, til hvis Historie Forf. gennem dybtgaaende Arkiv- og Biblioteksstudier har samlet et meget stort og delvist nyt Materiale. Det foreliggende Bind handler dels om Slægten Jessen, dels om Thomas Balthazar J.s tidligste Liv og dels om Danmarks udenrigske Politik i Tiden 1680—1703. Navnlig det sidste Afsnit er meget udførligt behandlet, saa udførligt, at man undertiden over det glemmer Bogens Hovedperson. De to kommende Bind maa imødeses med stor Interesse. Forf. viser sig i Besiddelse af en omfattende Viden, og Fremstillingen er dokumenteret med talrige Noter. Bogen er smukt illustreret.

K. C. Rockstroh, »*General de Meza og Dannevirkes Rønning*«. (Reitzel. 141 S.). I 1928 udgav Kaptajn Rockstroh »General de Mezas Krigsdagbøger 1849—51«, der vakte berettiget Interesse, særlig ved Udgiverens Biografi af de Meza og Generalens Beretning om Begivenhederne ved Dannevirke 1864. Da denne Bog blev udsolgt, imødekom Rockstroh Henvendelser fra mange Sider ved at udgive den nu foreliggende Bog, der indeholder en dokumenteret Fremstilling af Begivenhederne i Februar 1864.

Bogen, der tillige indeholder den i Krigsdagbøgerne meddelte Biografi, slutter sig naturligvis meget nær til sin Forgænger, og Udg.s Syn paa de Meza har ikke forandret sig. Derimod er hans Syn paa Monrad snarere mere fjendtligt end i den første Bog.

F. Ahlefeldt Laurvig, »Generalen«, IV. (Tryde, 245 S.). Grev Ahlefeldt Laurvig havde varslet Afslutningen af sin Skildring af General, Grev Ahlefeldt allerede med III. Bind. Nu foreligger IV. Bind, og det endda kun som dettes første Halvdel. Der goes heri Rede for Generalens Virksomhed som Kirke- og Skolepatron. Nogen religiøs Personlighed var Generalen ikke, og for Kirkens Sjæleforsorg interesserede han sig kun lidet. Mere Interesse havde han for Skolevæsenet, der under hans Beskyttelse udvikledes i ikke ringe Grad paa Langeland. Ved Fremstillingen af Generalens Virksomhed paa de to Felter, som Bogen omhandler, har Forf. kunnet gøre Brug af et ikke ringe Brevstof, bl. a. til Kancelliet og til Præsterne paa Langeland. Ligesom de foregaaende Bind bringer dette betydelige Bidrag til Tidens Kirke- og Skolehistorie. Anden Halvdel vil bringe Kildeangivelser og Navnefortegnelse til alle Bind af det fortjenstfulde Værk.

Kay Larsen, »En dansk Officers Kongofærd. Knud Jespersen«. (Reitzel, 145 S.). Det er en ret fordringsløs Skildring af en dansk Mands Oplevelser i Kongo. Jespersen er Bornholmer, f. 1873, og tog som saa mange andre danske Reserveofficerer Tjeneste i Kongo, hvor han tjente sig op til Kommandant. Efter tyve Aars Ophold vendte han hjem, men længtes tilbage og er nu Inspektør ved Kongos Dampskibsselskab. Bogen beretter om hans Oplevelser i den første halve Snes Aar efter hans Ankomst til Kongo 1897, Rejser i Landet, Kampe med fjendtlige Stammer, Dyrhistorier o. a. m. Den er pænt illustreret.

I »Samlinger til jydsk Historie og Topografi« har Landsarkivar Hans Knudsen skrevet en læseværdig Afhandling »Landsdommer Fr. Schinkel som Godsejer paa Hald«, hvori han belyser den berygtede Landsdommer og Herremand i hans Forhold som Godsejer, et Forhold, der ikke tidligere har været underkastet nogen nøjere Undersøgelse. Det er hans Forhold til Præsterne, Naboerne og Bønderne, der her fremdrages, og det kan ikke siges, at han her bliver mere tiltalende, end han var i Forvejen.

Michael Neiiendam, »Erik Pontoppidan. I. (1698—1735). Studier og Bidrag til Pietismens Historie«. (Gad, 271 S.). Dette første Bind om den udprægede Repræsentant for Pietismen i Danmark, Historikeren, Topografen (»Danske Atlas«), Nationaløkonem, tilsidst Biskop i Bergen Erik Pontoppidan, gaar til 1735, det Aar da P. bliver Hofpræst i København. Hensigten med det

samlede Værk er at give en Fremstilling af Pietismen i Danmark med P. som dens fornemste Repræsentant, og i det foreliggende Bind skildrer Forf. Pietismen i Europa og faar derved Baggrunden frem for Pietismen herhjemme. Bogen er et smukt Vidnesbyrd om dens Forf.s Evne til at trænge til Bunds, om hans store og omfattende Viden og om hans klare Fremstillingsevne. Holder 2. Del, hvad 1. Del lover, vil vi i Forf.s Bog om Pontoppidan faa et meget betydeligt kirkehistorisk Værk. — — *H. G. A. Jørgensen*, »*Ribebispen Gabriel Koch. Hans Liv og hans Tid*«. (Frimodt. 305 S.). Det er den i 1922 afdøde Biskop Koch, som Forf. her har biograferet. For en stor Del er Fremstillingen bygget paa Kochs Breve, Taler, Manuskripter og hans Værker, men Forf. bygger ogsaa paa egne Erindringer samt paa Meddelelser fra Kochs Søster. Bogen, der er forsynet med et rigt Billedstof, gør Rede for K.s aandelige Liv, hans Svingninger fra at være Martensens Tilhænger, gennem Grundtvigianismen til Indre Mission. Om K.s Fortjenester som Biskop i de sonderjydske Landsdele under Genforeningen beretter Forf. udførligt. — — *Bjørn Kornerup*, »*Til Minde om Holger Rørdam 1830—1913*«. (Gad. 129 S.). Bogen, der er udgivet af »Selskabet for Danmarks Kirkehistorie«, har set Lyset i Anledning af Hundredeaaret for Rørdams Fødsel, og Selskabet har ved dens Udgivelse ønsket at mindes den Mand, der gennem en lang Aarrække styrede Selskabet og var den utrættelige Udgiver af »Kirkehistoriske Samlinger«. Bogen er delt i tre Afsnit: en hittil utrykt Afhandling af Rørdam om Præsten og Forfatteren Mag. Povl Jensen Kolding, Forstander for Herlufsholm. — Professor J. Oskar Andersens Mindeord ved Rørdams Jordefærd 16. Maj 1913 — og Fortegnelse over H. F. Rørdams Skrifter og Afhandlinger ved Bjørn Kornerup. Den lille, smukke Bog er et værdigt og enkelt lille Minde over den gamle Kirkehistoriker.

I »*Aarbøger udgivne af Historisk Samfund for Aarhus Stift*« offentliggør *Sigurd Elkjær* »*Biskop Peder Hygoms Visitatsindberetninger for Aarhus Amt 1739—52*«. Hvad der navnlig præger Bispens Indberetninger, er hans store Interesse for Skolevæsenet i det ham anbetroede Stift, men de indeholder tillige mange gode Oplysninger om de enkelte Personer, der ikke altid faldt i den stærkt pietistiske Bisps Smag. — — Forf. af nærv. Oversigt har i »*Personalthistorisk Tidsskrift*« fortsat sine »*Uddrag drag af Biskop Jens Bircherods Dagbøger 1658—1708*«. Uddragene vil være afsluttede i Løbet af 1931.

I »*Aarbøger udgivne af Historisk Samfund for Aarhus Stift*« har *Emanuel Sejr* under Titlen »*En Skolemands Vandring*«.

Fragmenter om Skole- og Selskabslivet i Aarhus 1805—15« offentliggjort nogle Erindringer af Erich Gjørup Tauber, 1782—1854. T. var Teolog og blev 1805 Adjunkt i Aarhus, 1814 Overlærer ssts., 1818 Rektor i Kolding, 1822 Direktør for Sorø Akademi, 1830 Afsked, men Aaret efter Rektor i Frederiksborg til 1835. Erindringerne omfatter væsentligst T.s Aarhusperiode, Brydningen indenfor Byens Skolevæsen og rummer flere gode Karakteristiker af Personer indenfor dette. — — I samme Aar bog skriver *Niels Kristensen* om »*En Skolemand. Krarup paa Haraldslund*« og fortæller her om Niels Chr. Bygum Krarup, 1802—65, der først var Seminarielærer, senere tillige Præstegaardsforpagter og fra 1840 Ejer af Haraldslund, hvor han oprettede »Den landøkonomiske Lærestanstalt paa Haraldslund«, der hurtigt blev meget søgt som Uddannelsessted for unge Landmænd. — — I »*Lolland-Falsters historiske Samfunds Aarboeg*« fortæller *Svend Jørgensen* om »*Rasmus Sørensen. En af de reventlowske Lærere*«. Sørensen var født 1799 og kom, efter at være dimitteret fra Vesterborg Seminarium, som Skolelærer først i tre Aar til Aarhus, derefter til Brandstrup, hvor han virkede til 1827, da han blev Lærer i Venslev. Han var en ivrig Agitator for Højskolesagen, Landbolovgivning og Afholdssagen og desuden stærkt interesseret i Politik. — — Adjunkt *Hans H. Fussing* har i »*Personalthistorisk Tidsskrift*« skrevet en større Afhandling om »*Thomas Aabye. En Odense-rector paa Holbergs Tid*«. Det er ikke for sine Dyders Skyld, at den gamle Rektor, der laa i Strid baade med Kolleger, Disciple og Byens Borgere og desuden indlod sig i mindre heldige Transaktioner, er blevet fremdraget.

Lærer *Jens Abildtrup*, der tidligere i sin Bog »*Jens Maarbjerg og Ellen Marie*« har behandlet en af Førerne fra de gudelige Forsamlings Tid, den der forberedte Jordbunden for Indre Mission i Vestjylland, har i »*Iver Viftrup*« (Lohse, 181 S.) skildret en anden Fører fra den Tid. Iver Viftrup, 1793—1878, en Fæstebondes Son fra Tinkerdal i Ringkøbing Amt, der, samtidig med at han o. 1820 giftede sig og blev Gaardmand paa Viftrupgaard, blev aandeligt vakt. Forf. skildrer Viftrups Virksomhed som Lægprædikant, en Virksomhed, der førte ham omkring i Vest- og Midtjylland, hvor det lykkedes ham at skabe en betydelig Vækkelse. Bogen beretter ogsaa om hans Kamp mod Indførelsen af Balles Lærebog, som han og hans Trosfæller fandt ikke saa lidt smittet af rationalistisk Tankegang. Andragender saavel fra de stærke Jyder som fra Fynboer og fra Jyder i tre Amter om at maatte beholde Pontoppidans Forklaring blev afslaaet, og fra Præsters og Sognefogders Side begyndte en Kamp,

der først endtes ved Grundlovens Sikring af Tros- og Forsamlingsfrihed. — — I en anden Bog »*Christen Madsen*«. *Menighedens Mænd*. V. (Lohse. 175 S.) fører samme Forf. Læseren til Fyn, hvor Husmand Christen Madsen fra Drigstrup, 1777—1892, der blev vakt ved Paavirkning af Lederne af de gudelige Forsamlinger paa Fyn, Skomager Ole Swane og Rasmus Klink, og som selv ved sin Død kunde overgive sin Gerning til ikke mindre end 16 Lægprædikanter, udførte et meget stort Arbejde. Bogen fortæller om de vaktes Strid med den rationalistiske Sognepræst i Kerteminde, en Strid, der førte Madsen i Fængsel og paadrog ham en Dom paa 5 Gange 6 Dages Vand og Brød, ved Højesteret ændret til en Bøde paa 30 Rdl. Madsen var imidlertid afgaaet ved Døden et Par Maaneder, før Dommen faldt. Anklagen lod paa, at der i de gudelige Forsamlinger skulde have fundet noget ulovligt Sted, og at der var ført falsk Lære. Begge Bøger er vel-skrevne og ikke uden Værdi som Bidrag til Vækkelsens Historie i Danmark.

Gerda Mundt, Edel Liisberg. Ungdomsaar og Livsgerning. (Lohse. 236 S.). Kun 43 Aar gl. afgik Edel Liisberg, en Datter af Bering Liisberg, ved Døden i 1928 efter siden 1920 at have drevet et opofrende Settlementsarbejde i den indre Del af København. Hun kom som Barn i Huset hos Frk. Gerda Mundts Forældre, og fra Opholdet her bestod der hele hendes Liv igennem et varmt Venskab mellem hende og hendes Biograf. Kun 24 Aar gl. optog Edel Liisberg et Arbejde blandt de fattigste i Aarhus, og fra 1913 til 1919 var hun Sekretær i K. F. U. K.s Hovedafdeling i København. Den sidste Periode af sit Liv arbejdede hun ikke mindst for fattige Børn i det mørkeste København og fik oprettet et Børnehjem i Kronprinsessegade. Frk. M.s Skildring bygger dels paa et nøje personligt Kendskab til Edel Liisberg og hendes Gerning, dels paa Breve fra hende. Bogen giver et meget smukt Portræt af den opofrende Kvinde og er skrevet med en Understrøm af varm Pietet overfor hende og hendes Gerning.

H. P. Hansen, Trostrup fra Torsted. Manden, der skabte Hering Museum. (Gyldendal. 143 S.). Konservator H. P. Hansen, der nu er Forstander for det af Trostrup skabte Museum, har i Bogen givet en, maaske lidt for bredt fortalt, men meget levende Fremstilling af sin originale Forgænger, Manden, der begyndte som Hyrdedreng, blev Tjenestekar, Biskolelærer, tog Skolelærer-eksamen og i 30 Aar var Lærer i Torsted. Efter sin Afsked i 1892 levede han endnu til 1915, stadig optaget af at samle og samle. Noget egentligt smigrende Billede faar man ikke af Manden, men et saadant vilde sikkert heller ikke have været ægte. Ofte fra-

stødende i sit Væsen, Opræden og sin malpropre Fremtoning, djærv og kras, men i Besiddelse af en uhyre Energi og Evne til at snuse op har han været. Der er meget interessant i Bogen, der giver mange gode kulturhistoriske Bidrag.

Olaf Linck, Kong Hans ved Stillehavet. (Nyt Nordisk. 132 S.). Det er, som Undertitlen angiver, Eventyret om den fynske Husmandssøn, der er blevet den store Bygmester i Seattle. Hans Pedersen er født 1864 i Stenstrup ved Svendborg og kom i ung Alder til Amerika, hvor han nu i Seattle er en af de største Bygmestre samt Ejer af flere Farms. Forf. betegner sin Bog som et Sidestykke til den af ham tidligere udgivne »En Dansker i Østen«, Storfabrikanten Lauritz Andersen, der skænkede en Formue til Nationalmuseets Nybygning og oprettede et Kæmpelegat til Fordel for Handelsmænd i Danmark. Bygmesteren og Cigaretkongen ligner ikke hinanden ret meget udover det ene, at de har gjort deres gamle Land stor Ære ude i Verden, den ene i Vest, den anden i Øst. Bogen giver et godt Indtryk af den travle Mand og et godt lille Indblik i det hastige Forretningsliv i Amerika.

GENEALOGIER.

I »Aarboeger udgivne af Historisk Samfund for Aarhus Stift« har A. E. Bryndum under Titlen »En Rytterbondeslægt fra Ustrup i Hylke Sogn« meddelt en lille Stamtavle over Familien Ustrup. Slægten, i hvilken Personer af Navnene Feveile, Lange, Obelitz, Bryndum, Harboe, Langgaard m. fl. er indgiftede, kan føres tilbage i det 17. Aarhundrede.

I »Svendborg Amt« har Harald Kier skrevet »Erindringer om Slægten Bondesen«, *Efterkommere af Eskild Bondesen (1680—1748)*, Øltapper i København, blandt hvilke var Sønnen Jacob B., Sognepræst til Moltrup og Bjerning, Sønsønnen Provsten og Salmedigteren Jens B. i Stillinge, Overlæge, Dr. med. Victor B., 1813—83, og Peter Nicolaj B., 1818—74, Lærer i Illebølle, blandt hvis Born Forfatteren Ingvor B. og Personhistorikeren, Lærer P. C. B. Bondesen. Skildringen samler sig om de yngste Generationer, som Forf. personlig har kendt og giver et smukt Billede af.

Th. Hauch-Fausbøll og S. Nygård, Patriciske Slægter. Femte Samling. (Tryde. 186 S.). Indeholder Stamtavler over Familierne Bergsoe, Blechingberg, Bohr, Engelstoft, Lous, Wederkinch og Zachariae. Bogen er udstyret med 16 Billeder og 3 Vaabenafbildninger samt en god Navnefortegnelse.

Præsteslægten Gad, 1930. (Gad. 134 S.). Stamtavlen er udarbejdet af stud. med. Ulf Gad, der straks i Forordet tager Reser-

vationer mod, at Arbejdet betragtes som »et fuldstændigt genealogisk Værk«, idet han bygger paa den i 1881 udgivne Stamtavle, som han har suppleret med Familieoplysninger. Forf. savner da ogsaa den for Udarbejdelsen af »et fuldstændigt genealogisk Værk« nødvendige Teknik, og Arkivundersøgelser er slet ikke foretagne. Stedsbestemmelser mangler de fleste Steder, og Fejl er der ikke faa af. Derimod skal Udgifveren roses for den generationsvise Opstilling. Det var at ønske, at alle, Amatør- som Faggenealoger, vilde følge denne, der er den eneste fornuftige Ordning. Der er et godt Navneregister og nogle Oversigtstavler.

H. P. H. Novrup, En Slægts Historie med Stamtavler. (Trykt som Manuskrip. 57 S. m. Oversigtstavler). Betegnelsen er noget misvisende, idet Bogen ikke omhandler een, men fire Slægters Historie, nemlig Forf.s fire Bedsteforældres. I de 57 Sider Læsestof gør Forf. Rede for de enkelte Slægters Historie og naar for dem alle tilbage i det 18. Aarhundrede. Dette Afsnit giver gode kulturhistoriske Bidrag, medens Stamtavlerne, der omhandler Slægter, der ikke har haft nogen Betydning, kun har Interesse for Slægternes Medlemmer.

Danmarks Adels Aarbog 1930 (J. H. Schultz) bringer fuldstændige Stamtavler med Vaabenafbildninger og Portrætter over Familierne Heintz, Meyererone, Rantzau, — samtlige endnu bestaaende og uddøde adelige Linier — Wessel-Tordenskiold og von Oetken. Stamtavlen Rantzau, der beslaglægger ca. 170 Sider, er et imponerende Arbejde.

Endnu skal nævnes nogle Genealogier, der enten er trykte som Manuskripter og ikke ønsket anmeldt, eller ikke er komne Forf. af nærv. Oversigter for Øje.

F. B. Fabricius og L. P. Fabricius, Danske Slægter Fabricius. IV. Slægten Fabricius fra Ærø. — — *Stamtavle over Efterkommerne af Georg Frederik Ulrich og Anna Magdalene Herbst.* (Ikke i Bogh.). — — *Stamtavle vedrørende Slægten Dreyer og de med denne beslægtede Familier.* Udarbejdet paa Foranledning af *M. C. H. Dreyer.* (Hempelske Bogh., Odense). — — *Viggo Piper, Slægten Tvède's Stamtavle.* — — *N. C. Nielsen, Stamtavle over Slægten Alling Smedegaard.* — — *Pastor N. M. Harboe og Hustru f. Truchs Descenderter.* — — *Anton Kjølbj, Slægten Rosky (Raaschou).* — — *V. Hostrup-Schultz, Familien Hostrup fra Mariager.* — — *C. P. Nielsen, Slægtsbog for Efterkommere af Christen Jensen, Knappen i Volstrup.* — — *Henr. Fr. Eiler, Stamtavle over Familien Eiler.* De syv sidstnævnte Stamtavler er ikke i Boghandelen.

H. Hjorth-Nielsen.